

Externaliserend probleemgedrag

bij Nederlandse geadopteerde adolescenten
afkomstig uit Taiwan

Scriptie Pedagogische Wetenschappen (onder embargo)

Universiteit Leiden

18 augustus 2014

Nabey, N.A.E.

1170236

Begeleiders: Eilander, J., MSc., Dr. C. Schoenmaker, Dr. M. Stoltenborgh

Inhoudsopgave

Literatuurverslag	2
Samenvatting.....	2
Inleiding.....	2
Methode.....	6
<i>Participanten</i>	6
<i>Procedure</i>	7
<i>Meetinstrumenten</i>	7
<i>Data-analyse</i>	8
Resultaten	9
<i>Data-inspectie</i>	9
<i>Onderzoeksvraag 1</i>	10
<i>Onderzoeksvraag 2</i>	11
Discussie.....	12
<i>Kanttekeningen</i>	13
Appendix A	15
Appendix B	16
Literatuurlijst	18

Literatuurverslag

Samenvatting

Uit onderzoek naar probleemgedrag bij internationaal geadopteerde adolescenten is gebleken dat deze groep meer probleemgedrag vertoonde dan de controlegroep en normgroep. In deze studie is onderzoek gedaan naar: (1) Het verschil in de mate van externaliserend probleemgedrag tussen Nederlandse geadopteerde adolescenten van Taiwanese afkomst en de normgroep van dezelfde leeftijd. (2) Het verband tussen de leeftijd bij plaatsing en de mate van externaliserend probleemgedrag bij Nederlandse geadopteerde adolescenten van Taiwanese afkomst. In de studie werden de jongens en meisjes apart van elkaar bekeken. De steekproef bestond uit 91 adolescenten, waaronder 51 meisjes en 40 jongens. De Child Behavior Checklist/4-18 is gebruikt om externaliserend probleemgedrag te meten. Uit deze studie blijkt dat: (1) De geadopteerde adolescenten gemiddeld minder externaliserende gedragsproblemen vertoonden dan de normgroep van dezelfde leeftijd. Dit gold voor zowel de jongens als voor de meisjes. (2) Bij de geadopteerde adolescenten was geen verband aanwezig tussen de leeftijd bij plaatsing en de mate van externaliserend probleemgedrag, bij zowel de jongens als de meisjes. Uit deze resultaten blijkt dat verder onderzoek nodig is naar Nederlandse geadopteerde adolescenten van Taiwanese afkomst, omdat de resultaten in strijd zijn met conclusies uit eerder onderzoek. Implicaties van de studie zijn beschreven.

Sleutelwoorden: Taiwanese afkomst, adolescenten, externaliserend probleemgedrag, leeftijd bij plaatsing.

Inleiding

Uit eerder onderzoek is gebleken dat de meeste adoptiekinderen probleemgedrag vertoonden binnen de normale range (Brodzinsky, Schechter, Braff, & Singer, 1984). Ze vertoonden dus geen extreme probleemgedragingen. Toch is gebleken dat de groep internationaal geadopteerde kinderen meer probleemgedrag vertoonde dan de niet-geadopteerde controlegroep en dan de normgroep (Juffer & Van IJzendoorn, 2005; Stams, Juffer, Rispen, & Hoksbergen, 2000; Verhulst, 2000). Deze resultaten golden voor zowel internaliserend probleemgedrag als externaliserend probleemgedrag. Gedragingen als teruggetrokken gedrag, lichamelijke klachten en angstige of depressieve gedragingen vallen onder internaliserend probleemgedrag (Verhulst, Van der Ende, & Koot, 1996). Onder externaliserend probleemgedrag vallen gedragingen als delinquent gedrag en agressief gedrag (Verhulst et al., 1996).

Als verder toegespitst wordt op internationaal geadopteerde *adolescenten* en probleemgedragingen, dan bleek uit het onderzoek van Verhulst (2000) dat bij internationaal geadopteerde adolescenten meer gedragsproblemen aanwezig waren dan bij leeftijdsgenoten uit de normgroep. Als een vergelijking werd gemaakt tussen internaliserende en externaliserende gedragsproblemen bleek echter dat het verschil tussen de twee groepen adolescenten kleiner was bij internaliserend probleemgedrag dan bij externaliserend probleemgedrag (Verhulst, 2000). In een ander onderzoek was zelfs helemaal geen verschil in de mate van internaliserend probleemgedrag tussen de internationaal geadopteerde adolescenten en de niet-geadopteerde adolescenten, maar wel in de mate van externaliserend probleemgedrag (Bimmel, Juffer, Van IJzendoorn, & Bakermans-Kranenburg, 2003). In het onderzoek van Fergusson, Lynskey, en Horwood (1995) werden geadopteerde adolescenten vergeleken met adolescenten uit een biologisch twee ouder gezin. Hier werd geen verschil in internaliserend probleemgedrag, maar wel in externaliserend probleemgedrag gevonden. Bij een aantal onderzoeken is dus geen of een klein verschil gevonden in internaliserend probleemgedrag tussen de adoptiegroep en de normgroep, terwijl voor externaliserend probleemgedrag wel een verschil is gevonden tussen beide groepen (Bimmel et al., 2003; Fergusson et al., 1995; Verhulst, 2000).

Naast het verschil in probleemgedrag tussen geadopteerden en de normgroep, is ook onderzoek gedaan naar het verschil in probleemgedrag tussen geadopteerden onderling. In verschillende onderzoeken is naar de oorzaken of factoren van dit verschil gezocht. De volgende factoren werden genoemd: (1) De leeftijd bij plaatsing. Uit het onderzoek van Verhulst, Althaus en Versluis-den Bieman (1990) is gebleken dat meer risico op internaliserend en externaliserend probleemgedrag aanwezig was bij internationaal geadopteerde kinderen als deze op een oudere leeftijd werden geplaatst. Een verklaring die de auteurs gaven, was dat vaker slechtere zorg werd ontvangen en vaker een beschadiging van de gehechtheidsrelatie plaatsvond vóór de adoptie als het kind op latere leeftijd is geplaatst. Echter uit het onderzoek van Juffer en Van IJzendoorn (2005) is gebleken dat de leeftijd bij plaatsing geen factor was voor de mate van probleemgedrag. Dit was zowel bij de vergelijking tussen kinderen die geplaatst zijn voor of na de leeftijd van 1 jaar en tussen kinderen die geplaatst zijn voor of na 24 maanden. Uit een onderzoek van Tan, Marfo en Dedrick (2007) is hetzelfde gebleken, een hogere leeftijd bij plaatsing was geen factor voor een toename in internaliserend en externaliserend probleemgedrag. (2) Special Needs. De term Special Needs wordt niet altijd eenduidig gebruikt. Hansen (2006) gaf aan dat Special Needs bepaalde karakteristieken van het kind zijn die kunnen leiden tot moeilijkheden in de

adoptie, zoals emotionele en fysieke problemen. Een oudere leeftijd is ook een Special Need. Daarnaast bijvoorbeeld het hebben van een zus en/of broer, waarbij de kinderen bij elkaar geplaatst moeten worden in een adoptiegezin. Volgens Stichting Meiling, een stichting die bemiddelt bij het adopteren van kinderen, worden kinderen met een medisch rapport kinderen met Special Needs genoemd (Stichting Meiling, 2014). De stichting maakt een onderscheid in de soorten Special Needs. Special Needs kunnen bijvoorbeeld een operabel probleem zijn, zoals een hartafwijking. Maar Special Needs kunnen ook onder niet operabele medische problemen vallen, zoals missende ledematen. Als laatste kunnen kinderen een Special Need hebben, als hun ouder sociale problemen heeft, zelfs als deze kinderen geen problemen vertonen. Deze keuze is gemaakt, omdat ze mogelijk later ontwikkelingsproblemen kunnen krijgen. Uit onderzoek is gebleken dat adoptiekinderen met Special Needs meer internaliserende gedragsproblemen vertoonden dan adoptiekinderen zonder Special Needs (Fikse, 2013). Dit was zowel bij de adoptiemeisjes als bij de adoptiejongens het geval. Echter bleek uit een ander onderzoek geen verschil te zijn in de mate van probleemgedrag tussen adoptiekinderen met en zonder Special Needs (Tan et al., 2007). In hetzelfde onderzoek vertoonden adoptiekinderen zonder Special Needs zelfs meer internaliserend probleemgedrag in de schoolleeftijd dan de adoptiekinderen met Special Needs. (3) Het worstelen met de identiteit. Uit de studie van Hernandez, Montgomery en Kurtines (2006) bleek identiteitsstress samen te hangen met meer externaliserend en internaliserend probleemgedrag. Uit de studie van Verhulst (2000) bleek dat internationaal geadopteerde adolescenten meer probleemgedrag vertoonden dan de normgroep van dezelfde leeftijd. Hij koppelde deze resultaten aan de factor identiteitsstress. Verhulst verklaarde namelijk dat adolescenten mogelijk steeds meer bezig zijn met hun biologische afkomst. Hij legde verder uit dat de cognitieve ontwikkeling bij adolescenten leidt tot het reflecteren op het concept adoptie en de verbondenheid met zowel de biologische ouders als de adoptieouders. Ook internationaal geadopteerde kinderen die nog niet de adolescentie hebben bereikt, worstelden mogelijk met hun identiteit (Juffer & Van IJzendoorn, 2005). Dit is in tegenstelling tot de normgroep die in de adolescentie zich beginnen bezig te houden met hun identiteit (Rathus, 2011). (4) Het uiterlijk. Hierbij kan gedacht worden aan de huidskleur. Kinderen uit Sri Lanka hebben bijvoorbeeld een donkerdere huidskleur dan kinderen uit Korea en Colombia. Uit een onderzoek naar kinderen die geadopteerd zijn naar Nederland bleek dat adoptiekinderen afkomstig uit Sri Lanka sterker wensten om een blanke huidskleur te hebben dan adoptiekinderen afkomstig uit Korea en Colombia (Juffer, Stams, & Van IJzendoorn, 2004). Ook vertoonden deze adoptiekinderen meer internaliserend probleemgedrag dan de adoptiekinderen afkomstig uit Korea en

Colombia. Uit het onderzoek werd gesuggereerd dat de wens om een blanke huidskleur te willen hebben samenhangt met het probleemgedrag. Samengevat is het mogelijk dat de leeftijd bij plaatsing, Special Needs, het worstelen met de identiteit en het uiterlijk samenhangen met de mate van gedragsproblemen bij adoptiekinderen (Fikse, 2013; Juffer et al., 2004; Verhulst, 2000; Verhulst et al., 1990). Echter moet rekening worden gehouden met onderzoeksresultaten waarin de samenhang in het geval van de eerste twee factoren niet te vinden was (Juffer & Van IJzendoorn, 2005; Tan et al., 2007).

Al met al werd gevonden dat internationaal geadopteerde adolescenten meer probleemgedrag vertoonden dan de adolescenten uit de normgroep en uit de controlegroep, dit gold voornamelijk voor externaliserend probleemgedrag (Bimmel et al., 2003; Fergusson et al., 1995; Verhulst, 2000). Voor de rol die eerder genoemde factoren (een hogere leeftijd bij plaatsing, Special Needs, het worstelen met de identiteit en de reden voor adoptie) speelden bij een hogere mate van probleemgedrag bij geadopteerden onderling werden tegenstrijdige resultaten gevonden (Fikse, 2013; Juffer et al., 2004; Juffer & Van IJzendoorn, 2005; Tan et al., 2007; Verhulst, 2000; Verhulst et al., 1990).

De meeste adoptiekinderen zijn afkomstig uit het buitenland (“Adoptie,” z.j.). Internationale adoptie komt dus vaker voor dan binnenlandse adoptie. Maar ondanks de hogere cijfers in internationale adoptie is adoptie uit Taiwan in Nederland in de jaren 2008-2012 afgenomen (Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2013). Wat betreft het onderzoek naar adoptie uit Taiwan is vrij weinig onderzoek gedaan naar Nederlandse geadopteerden afkomstig uit Taiwan. Echter is recent onderzoek naar deze groep in Nederland uitgevoerd (Fikse, 2013). Hierbij werden geadopteerden met en zonder Special Needs met elkaar vergeleken. Uit de resultaten van het onderzoek bleek dat de adoptiekinderen met Special Needs meer probleemgedrag vertoonden dan de adoptiekinderen zonder Special Needs. Ondanks dat het onderzoek meer informatie heeft bijgebracht over en een bijdrage heeft geleverd aan meer onderzoek naar Nederlandse geadopteerden van Taiwanese afkomst, is nog steeds weinig bekend over de verhouding tussen deze groep geadopteerden en de normgroep in probleemgedrag. Daarnaast is nog steeds weinig bekend over de factoren die kunnen leiden tot een hogere mate van probleemgedrag bij Nederlandse geadopteerden met Taiwanese afkomst. Om meer duidelijkheid te krijgen over de oorzaak van probleemgedrag bij deze groep is in deze studie hier onderzoek naar gedaan. Hierbij werd specifiek gekeken naar externaliserend probleemgedrag, naar de factor leeftijd bij plaatsing en naar adolescenten. Een onderscheid is gemaakt tussen jongens en meisjes in de adoptiegroep en in de normgroep. De volgende onderzoeksvragen en hypothesen zijn opgesteld: (1) *Vertonen Nederlandse*

geadopteerde adolescenten, afkomstig uit Taiwan, gemiddeld meer externaliserende gedragsproblemen dan de normgroep van dezelfde leeftijd? Hierbij hoort de volgende hypothese: de adolescenten vertonen gemiddeld meer externaliserend gedragsproblemen dan de normgroep van dezelfde leeftijd. (2) *Is een verband aanwezig tussen de leeftijd bij plaatsing en de mate van externaliserend probleemgedrag bij Nederlandse geadopteerde adolescenten die afkomstig zijn uit Taiwan?* De hypothese is als volgt: een positief verband is aanwezig tussen de leeftijd bij plaatsing en de mate van externaliserend probleemgedrag bij de adolescenten: een hogere leeftijd bij plaatsing leidt tot meer externaliserend probleemgedrag.

Alhoewel in deze scriptie geadopteerden met als zonder Special Needs meegenomen zijn in de steekproef, is in tegenstelling tot het oorspronkelijke adoptiestudie geen onderscheid gemaakt tussen kinderen met en zonder Special Needs. Verdere informatie over de methode, met beschrijving over de participanten, over het meetinstrument en over de procedure zijn hieronder uitgebreid beschreven. Vervolgens zijn de resultaten van deze studie uitgebreid beschreven en als laatste de discussie met onder andere de conclusie en beperkingen van het onderzoek.

Methode

Participanten

In deze studie zijn data gebruikt van een adoptiestudie die eerder heeft plaatsgevonden (Bentvelzen et al., 2012). In totaal hebben 216 adoptieouders (188 moeders en 28 vaders) van 310 Nederlandse adoptiekinderen van Taiwanese afkomst uit 217 gezinnen meegedaan. Bij de start van het onderzoek waren de kinderen tussen de 4 en 24 jaar ($M = 11.7$; $SD = 4.74$). De steekproef betrof zowel kinderen met als zonder Special Needs, waarbij 131 (42%) kinderen Special Needs hadden.

In de huidige studie zijn alleen data gebruikt van de geadopteerde adolescenten van 12 tot en met 18 jaar. Rathus (2011) beschreef de minimum leeftijd van de adolescentie als 11 of 12 jaar en de maximale leeftijd als 18 of 19 jaar. In deze studie is gekozen voor 12 jaar, zodat de zogeheten ‘tweenies’ op 11 jarige leeftijd niet meegenomen zijn in de steekproef. Tweenies zijn kinderen die te oud lijken om nog een jong kind te zijn, maar ook te jong lijken om een adolescent te zijn (Rathus, 2011). In deze studie is gekozen voor 18 jaar, omdat het gebruikte meetinstrument (CBCL/4-18; Verhulst et al., 1996) in deze studie bedoeld is voor

een maximale leeftijd van 18 jaar (Verhulst et al., 1996). Het meetinstrument is verder toegelicht onder het kopje ‘Meetinstrumenten’.

In de huidige studie bestond de steekproef uit 91 adolescenten, waaronder 51 meisjes en 40 jongens. Van deze adolescenten hadden er 39 (43%) Special Needs. De gemiddelde leeftijd in jaren van de gehele steekproef was afgerond 15 jaar. De gemiddelde leeftijd bij plaatsing was 7 maanden ($SD = .68$) met een minimum van 2 maanden en een maximum van 30 maanden.

Procedure

De oorspronkelijke adoptiestudie (Bentvelzen et al., 2012) heeft een cross-sectioneel onderzoeksdesign en is uitgevoerd door het Adoptie Driehoek Onderzoeks Centrum (ADOC) aan de Universiteit Leiden (www.adoptionresearch.nl). Het ADOC werd door Stichting Meiling (www.meiling.nl) gevraagd verkennend onderzoek uit te voeren naar adoptiekinderen in Nederland met Special Needs die afkomstig zijn uit Taiwan. Adoptieouders van adoptiekinderen met en zonder Special Needs werden ingelicht over het onderzoek door middel van een brief die gestuurd is vanuit Stichting Meiling. Bij het onderzoek was het de bedoeling dat de adoptieouders vragenlijsten digitaal invulden, wat ongeveer 90 minuten duurde. In de brief stond beschreven wat van de adoptieouders werd verwacht bij het invullen van deze vragenlijsten. De vragenlijsten konden op de site www.enqueteviainternet.nl ingevuld worden met een persoonlijke code (die werd meegegeven in de brief) en met de geboortedatum van het kind.

Meetinstrumenten

Bij de adoptiestudie (Bentvelzen et al., 2012) zijn verschillende vragenlijsten digitaal afgenomen. De vragenlijsten waar geen gebruik van gemaakt is in deze studie, zijn te vinden in Appendix A. De vragenlijst die wel gebruikt is in de huidige studie is de Child Behavior Checklist/4-18 (CBCL/4-18; Verhulst et al., 1996). De Nederlandse versie wordt ook wel de “Gedragsvragenlijst voor kinderen van 4-18 jaar” genoemd. Zoals de naam al aangeeft is de vragenlijst geschikt voor kinderen met een minimum leeftijd van 4 jaar en een maximum leeftijd van 18 jaar. De vragenlijst meet emotionele- en gedragsproblemen, waaronder internaliserend en externaliserend probleemgedrag. In deze studie is alleen de schaal externaliserend probleemgedrag gebruikt. Deze schaal bestaat uit twee subschalen die samen 33 items bevatten. De twee subschalen representeren “delinquent gedrag” en “agressief gedrag”. Items die onder deze twee subschalen vallen, zijn te lezen in Appendix B. Bij elk item is sprake van een 3-puntsschaal, oplopend van “helemaal niet van toepassing” naar “een beetje of soms van toepassing” naar “duidelijk of vaak van toepassing”.

De vragenlijst dient ingevuld te worden door de ouders of verzorgers, waarbij ze gevraagd worden om aan te geven of een specifiek gedrag aanwezig was binnen de afgelopen 6 maanden of op het moment van het invullen van de vragenlijst. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten tot 20 minuten. De Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN) heeft in 1999 de CBCL beoordeeld (Evers, Van Vliet-Mulder, & Groot, 2000). Het meetinstrument werd als goed of voldoende beoordeeld op alle criteria. In de huidige studie is een goede interne consistentie gevonden ($\alpha = .94$) voor de schaal externaliserend probleemgedrag (Beurskens, Van Peppen, Stutterheim, Swinkels, & Wittink, 2008).

De steekproef in de huidige studie is vergeleken met de normgroep (Verhulst et al., 1996). De normgroep bestond uit 896 adolescenten van 12-18 jaar, waaronder 456 meisjes en 440 jongens. Deze adolescenten waren 12 maanden vóór een afgenomen interview niet verwezen naar professionele hulp vanwege emotionele problemen of gedragsproblemen en hadden niet het speciaal onderwijs bezocht. De gemiddelde score voor externaliserend probleemgedrag van de normgroep zijn verkregen uit de handleiding van Verhulst et al. (1996). Deze scores zijn apart voor jongens en meisjes, omdat de jongens en meisjes in de normgroep een verschil in externaliserend probleemgedrag lieten zien (Verhulst et al., 1996). De scores op de schaal externaliserend probleemgedrag zijn bij de geadopteerde adolescenten verkregen door de som van de ruwe scores van de schalen “delinquent gedrag” en “agressief gedrag”. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen jongens en meisjes.

Data-analyse

Voor het beantwoorden van onderzoeksvraag 1 “*Vertonen Nederlandse geadopteerde adolescenten, afkomstig uit Taiwan, gemiddeld meer externaliserende gedragsproblemen dan de normgroep van dezelfde leeftijd?*” is een one-sample t-test uitgevoerd. Hierbij is tweezijdig getoetst met $\alpha = .05$. De adoptiejongens zijn met de jongens uit de normgroep vergeleken, en de adoptiemeisjes met de meisjes uit de normgroep.

Voor het beantwoorden van onderzoeksvraag 2 “*Is een verband aanwezig tussen de leeftijd bij plaatsing en de mate van externaliserend probleemgedrag bij Nederlandse geadopteerde adolescenten die afkomstig zijn uit Taiwan?*”, is een enkelvoudige regressieanalyse uitgevoerd met $\alpha = .05$. Met deze analyse is gekeken of de leeftijd bij plaatsing een voorspeller is voor een hogere mate van externaliserend probleemgedrag. Hierbij werden de adoptiejongens en adoptiemeisjes apart van elkaar bekeken.

Bij de analysering is gebruik gemaakt van het programma Statistical Package for the Social Sciences (SPSS), versie 21 (IBM SPSS Statistics 21, 2012).

Resultaten

Data-inspectie

Allereerst is gekeken naar de uitbijters voor de afhankelijke variabele externaliserend probleemgedrag, door middel van een boxplot. Hierbij werden de adoptiejongens en adoptiemeisjes apart van elkaar bekeken. In het geval van de adoptiejongens weken vier scores af van de box met een interkwartielafstand van meer dan 3. Bij de adoptiemeisjes weken drie scores af. Om te controleren of de scores van deze zeven participanten van invloed waren op de resultaten, zijn de analyses zowel met als zonder de scores uitgevoerd. Het bleek dat de zeven uitbijters invloed hadden op de resultaten. Daarom is besloten deze uitbijters niet mee te nemen in de verdere analyses.

Daarnaast is door middel van een histogram met de bijbehorende 'normal curve' de normaalverdeling van de variabelen externaliserend probleemgedrag en de leeftijd bij plaatsing bekeken. Wanneer de skewness (scheefheid) en de kurtosis (gepiektheid) niet meer dan twee keer zo groot zijn als de standaard error, is bij benadering sprake van een normaalverdeling (McQueen & Knussen, 2006; Universiteit van Amsterdam, z.j.). In het geval van de afhankelijke variabele externaliserend probleemgedrag was de verdeling bij de jongens niet normaal (zie Tabel 1). Bij de meisjes was alleen de skewness twee keer groter dan de standaard error. De scheve verdeling bij deze variabele kan verklaard worden door het feit dat over het algemeen de scores van de meeste geadopteerden binnen de normale range vallen in de mate van externaliserend probleemgedrag (Brodzinsky et al., 1984). Als gekeken wordt naar de onafhankelijke variabele leeftijd bij plaatsing was bij zowel de jongens als de meisjes de verdeling niet normaal (zie Tabel 1). Een verklaring voor deze scheve verdeling zou kunnen zijn dat gestreefd wordt naar een jonge leeftijd bij plaatsing, zodat minder kans is op de ontwikkeling van gedragsproblemen bij het adoptiekind. Uit het onderzoek van Verhulst et al. (1990) bleek namelijk dat meer risico op internaliserend en externaliserend probleemgedrag aanwezig was bij internationaal geadopteerde kinderen als deze op een oudere leeftijd werden geplaatst. Ondanks de scheve verdeling van de variabelen is toch besloten alle data van deze variabelen mee te nemen in de analyses.

Missende waarden bleken niet aanwezig te zijn in de steekproef. De uiteindelijke steekproef betrof, na verwijdering van de uitbijters, 91 participanten.

In Tabel 1 zijn de beschrijvende gegevens van de onderzoeksvariabelen externaliserend probleemgedrag en de leeftijd bij plaatsing weergegeven. Als de adoptiejongens met de adoptiemeisjes vergeleken worden, blijkt geen verschil te zijn tussen

de twee groepen in externaliserend probleemgedrag ($t(89) = -.20, p = .84$). Hetzelfde was het geval bij de leeftijd bij plaatsing ($t(89) = -.97, p = .33$).

Tabel 1

Beschrijvende gegevens van de onderzoeksvariabelen van de geadopteerde adolescenten

	<i>N</i>	Min	Max	<i>M</i>	<i>SD</i>	Skew ness	<i>SE</i>	Kurto sis	<i>SE</i>
Externaliserend									
Jongens	40	.00	17.00	2.98	3.61	2.00	.37	5.24	.73
Meisjes	51	.00	12.00	3.12	3.27	1.26	.33	.79	.66
Leeftijd bij plaatsing^a									
Jongens	40	2.00	29.00	6.70	6.11	2.42	.37	5.72	.73
Meisjes	51	2.00	30.00	8.10	7.31	1.77	.33	2.33	.66

^a *In maanden.*

Onderzoeksvraag 1

Om de onderzoeksvraag “*Vertonen Nederlandse geadopteerde adolescenten, afkomstig uit Taiwan, gemiddeld meer externaliserende gedragsproblemen dan de normgroep van dezelfde leeftijd?*” te beantwoorden is een one-sample t-test uitgevoerd. Het verschil in externaliserend probleemgedrag tussen de adoptiegroep en de normgroep werd bekeken. Hierbij werden jongens en meisjes van elkaar onderscheiden. Bij de jongens was het gemiddelde van de adoptiegroep 2.98 ($SD = 3.61, N = 40$) en van de normgroep 6.35 ($SD = 6.13, N = 440$). Bij de meisjes was het gemiddelde van de adoptiegroep 3.12 ($SD = 3.27, N = 51$) en van de normgroep 5.21 ($SD = 5.43, N = 456$).

Uit de analyse blijkt bij de jongens een significant verschil aanwezig te zijn in de score op externaliserend probleemgedrag tussen de adoptiegroep en de normgroep (zie Tabel 2). Hierbij scoorde de adoptiegroep lager dan de normgroep. Deze resultaten geven aan dat de adoptiejongens significant minder externaliserend probleemgedrag vertoonden dan de jongens in de normgroep. Daarnaast scoorden de adoptiemeisjes significant lager op de schaal externaliserend probleemgedrag dan de meisjes in de normgroep (zie Tabel 2).

Tabel 2

De resultaten van de t-toets voor het verschil in externaliserend probleemgedrag tussen de adoptiegroep en de normgroep

	Adoptiegroep	Normgroep	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Externaliserend					
Jongens	2.98	6.35	-5.91	39	<.001
Meisjes	3.12	5.21	-4.58	50	<.001

Onderzoeksvraag 2

Voor onderzoeksvraag 2 “Is een verband aanwezig tussen de leeftijd bij plaatsing en de mate van externaliserend probleemgedrag bij Nederlandse geadopteerde adolescenten die afkomstig zijn uit Taiwan?” is een enkelvoudige regressieanalyse uitgevoerd. Uit deze analyse blijkt dat de leeftijd bij plaatsing geen significante voorspeller was voor externaliserend probleemgedrag bij de adolescente adoptiejongens en adoptiemeisjes (zie Tabel 3). Een hoge of lage leeftijd bij plaatsing leidt dus niet tot meer of minder externaliserend probleemgedrag. De hypothese in deze studie dat een hogere leeftijd bij plaatsing leidt tot meer externaliserend probleemgedrag, wordt daarom niet bevestigd.

Tabel 3

Enkelvoudige regressieanalyse met de afhankelijke variabele externaliserend probleemgedrag

Model	Ongestandaardiseerde coëfficiënten		Gestandaardiseerde coëfficiënten	<i>t</i>	<i>p</i>
	<i>B</i>	Standaard meetfout	β (Beta)		
Adoptiejongens					
(Constante)	3.41	.86		3.97	-
Leeftijd bij plaatsing ^a	-.07	.10	-.11	-.69	.50
Adoptiemeisjes					
(Constante)	2.67	.69		3.89	-
Leeftijd bij plaatsing ^a	.06	.06	.12	.87	.39

^a In maanden

Discussie

In deze studie zijn twee onderzoeksvragen geformuleerd om meer inzicht te krijgen in externaliserend probleemgedrag bij Nederlandse geadopteerde adolescenten die afkomstig zijn uit Taiwan. Hierbij was de eerste onderzoeksvraag: “*Vertonen Nederlandse geadopteerde adolescenten, afkomstig uit Taiwan gemiddeld meer externaliserende gedragsproblemen dan de normgroep van dezelfde leeftijd?*” Uit de resultaten is gebleken dat de adoptiejongens minder externaliserend probleemgedrag vertoonden dan de jongens in de normgroep en de adoptiemeisjes minder externaliserend probleemgedrag vertoonden dan de meisjes in de normgroep. De tweede onderzoeksvraag was: “*Is een verband aanwezig tussen de leeftijd bij plaatsing en de mate van externaliserend probleemgedrag bij Nederlandse geadopteerde adolescenten die afkomstig zijn uit Taiwan?*” Uit de resultaten is gebleken dat de leeftijd bij plaatsing geen significante voorspeller was voor externaliserend probleemgedrag.

De uitkomsten van de eerste onderzoeksvraag zijn in strijd met eerder gevonden resultaten, waaruit bleek dat internationaal geadopteerde kinderen *onder de adolescentie hoger* scoorden op externaliserend probleemgedrag dan niet-geadopteerden in dezelfde leeftijdsperiode (Juffer & Van IJzendoorn, 2005). Het lijkt erop dat de geadopteerden worden ingehaald door de normgroep van dezelfde leeftijd in externaliserend probleemgedrag naarmate de kinderen ouder worden. Eerder onderzoek lijkt dit te bevestigen. Ezinga (2008) gaf aan dat mild antisociaal probleemgedrag toeneemt in de adolescentie, maar uit het onderzoek van Juffer en Van IJzendoorn (2005) is gebleken dat internationaal geadopteerde adolescenten niet hoger scoorden op externaliserend probleemgedrag dan internationaal geadopteerden die de adolescentie nog niet bereikt hebben. Hier zou verder onderzoek naar gedaan moeten worden. Hierbij kunnen de twee groepen vergeleken worden met elkaar of kan een longitudinale studie uitgevoerd worden. Ook zou in volgend onderzoek het worstelen met de identiteit nader bekeken kunnen worden, omdat deze factor mogelijk een rol speelt bij een andere mate van externaliserend probleemgedrag bij de adoptiegroep in vergelijking met de normgroep (Juffer & Van IJzendoorn, 2005).

De resultaten van de tweede onderzoeksvraag komen overeen met de uitkomsten van de meta-analyse van Juffer en Van IJzendoorn (2005). Uit de meta-analyse bleek namelijk dat er geen verband was tussen de leeftijd bij plaatsing en externaliserend probleemgedrag bij internationaal geadopteerden. Hierbij werd een vergelijking gemaakt tussen kinderen die geplaatst zijn voor de leeftijd van 1 jaar met kinderen die geplaatst zijn na de leeftijd van 1 jaar. Hetzelfde gold voor een vergelijking tussen kinderen die geplaatst zijn voor of na 24 maanden. In deze meta-analyse is naast de factor leeftijd bij plaatsing gezocht naar een andere

factor, namelijk de extreme tegenslagen in de periode voor de adoptie. Uit de meta-analyse is gebleken dat meer externaliserend probleemgedrag vertoond werd bij participanten in de studies waarin deze factor vaker voorkwam. Verder onderzoek zou gedaan kunnen worden om te bekijken of deze factor een rol speelt bij de mate van externaliserend probleemgedrag bij Nederlandse geadopteerde adolescenten van Taiwanese afkomst.

Kanttekeningen

Een aantal kanttekeningen komen voor in deze studie: (1) Om erachter te komen *waarom* de geadopteerde adolescenten minder externaliserend probleemgedrag vertoonden dan de normgroep, was het mogelijk beter geweest om deze groep te vergelijken met een groep geadopteerde kinderen die de adolescentie nog niet bereikt hebben. Een andere optie zou een longitudinaal onderzoek kunnen zijn. Deze twee alternatieven kunnen duidelijkheid scheppen in het verloop van externaliserend probleemgedrag van de geadopteerden in de periodes vóór en tijdens de adolescentie. Het antwoord kan mogelijk ook liggen in andere factoren, naast de leeftijd bij plaatsing, die een rol spelen in externaliserend probleemgedrag. Literatuur wees bijvoorbeeld op het worstelen met de identiteit (Juffer & Van IJzendoorn, 2005). (2) Een andere belangrijke kanttekening is dat het meetinstrument een vragenlijst is die werd ingevuld door de adoptieouders. Ouders kunnen de neiging hebben om de vragen subjectief in plaats van objectief te beantwoorden, wat een vertekend beeld zou kunnen geven. In volgend onderzoek zou daarom beter gebruik gemaakt kunnen worden van observaties. (3) Een derde kanttekening is de scheve verdeling van de variabelen. In het geval van de onafhankelijke variabele leeftijd bij plaatsing was een scheve verdeling aanwezig bij zowel de adoptiejongens als de adoptiemeisjes. Het gemiddelde van de leeftijd bij plaatsing was over de gehele adoptiegroep 7 maanden. De hoogste leeftijd bij plaatsing was 30 maanden. De meeste adoptiekinderen zijn dus op een jonge leeftijd geplaatst. De afhankelijke variabele externaliserend probleemgedrag bleek ook scheef verdeeld bij de jongens. Bij de meisjes viel de skewness van deze variabele buiten de normale range. (4) Als laatste is geen onderscheid gemaakt tussen kinderen met en zonder Special Needs. Een verschil zou aanwezig kunnen zijn tussen de kinderen met en zonder Special Needs in de mate van externaliserend probleemgedrag. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat adoptiekinderen met Special Needs meer gedragsproblemen vertoonden dan adoptiekinderen zonder Special Needs (Fikse, 2013). Echter is dit resultaat alleen gevonden bij *internaliserende* gedragsproblemen.

De resultaten kunnen in deze studie aanleiding zijn tot verder onderzoek bij Nederlandse geadopteerde adolescenten van Taiwanese afkomst. Is externaliserend probleemgedrag bijvoorbeeld gelijkmatiger verdeeld in de periode voor en tijdens de

adolescentie bij deze groep dan bij de normgroep of andere internationaal geadopteerden? En spelen, in tegenstelling tot de factor leeftijd bij plaatsing, andere factoren (zoals het worstelen met de identiteit) een rol bij de mate van externaliserend probleemgedrag bij de Nederlandse geadopteerde adolescenten van Taiwanese afkomst? Als laatste zou gekeken kunnen worden naar de voorspelling van de mate van tegenslagen vóór de adoptie op de mate van externaliserend probleemgedrag bij Nederlandse geadopteerde adolescenten van Taiwanese afkomst. De resultaten in deze studie kunnen daarnaast voor instellingen, die een rol spelen bij de adoptie, duidelijkheid bieden over externaliserend probleemgedrag bij Nederlandse geadopteerde adolescenten van Taiwanese afkomst. Deze kennis kan door de instellingen vervolgens gebruikt worden in de begeleiding van deze groep geadopteerden en (toekomstige) adoptieouders op het gebied van externaliserend probleemgedrag.

Appendix A

In de eerder afgenomen adoptiestudie is naast het CBCL (Verhulst et al., 1996) ook gebruik gemaakt van andere meetinstrumenten:

1. Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ; Goodman, 1997).
2. Nijmeegse Vragenlijst voor de Opvoedingssituatie (NVOS; Wels & Robbroeckx, 1996)¹.
3. Behavioral and Emotional Rating Scale (BERS; Epstein & Sharma, 1998)².

Naast de meetinstrumenten zijn andere vragenlijsten en korte vragen gebruikt die grotendeels betrekking hadden op:

1. De achtergrondinformatie van het kind en het gezin; De demografie van de volwassene.
2. De Special Needs, gezondheid en ontwikkeling van het kind.
3. Het contact met de biologische familie en met instanties/hulpverleningen.

¹ In overleg met Dr. M. Stoltenborgh overgenomen uit het artikel: Hoksbergen, R., Stoutjesdijk, F., Rijk, K., & Van Dijkum, C. (2002). Adoptie van Roemeense kinderen in Nederland. Gedragsproblemen van kinderen en opvoedingsbelasting voor adoptieouders. *Pedagogiek*, 22, 55-69.

² In overleg met Dr. M. Stoltenborgh overgenomen uit het artikel: Trout, A. L., Ryan, J. B., La Vigne, S. P., & Epstein, M. H. (2003). Behavioral and emotional rating scale: two studies of convergent validity. *Journal of Child and Family Studies*, 12, 399-410.

Appendix B

Delinquent gedrag

1. Lijkt zich niet schuldig te voelen na zich misdragen te hebben.
2. Gaat om met jongens/meisjes die in moeilijkheden verzeild raken.
3. Is liever samen met oudere jongens/meisjes.
4. Liegen of bedriegen.
5. Loopt weg van huis.
6. Steelt van huis.
7. Steelt buitenshuis.
8. Brandstichten.
9. Vloeken, schuttingtaal.
10. Spijbelen, schoolverzuim.
11. Gebruikt alcohol of drugs (geef aan).
12. Vandalisme, vernielen.
13. Denkt te veel aan seks.

Agressief gedrag

1. Spreekt veel tegen of maakt veel ruzie.
2. Wreed, pesterig of gemeen voor anderen.
3. Opscheppen, stoer doen.
4. Eist veel aandacht op.
5. Is thuis ongehoorzaam.
6. Is ongehoorzaam op school.
7. Vernielt eigen spullen.
8. Vernielt spullen van andere gezinsleden of van anderen.
9. Snel jaloers.
10. Valt anderen lichamelijk aan
11. Vecht veel.
12. Plaagt veel.
13. Schreeuwt of gilt veel.
14. Raar of 'gek' doen om de aandacht te trekken.
15. Koppig, stuurs of prikkelbaar.
16. Verandert plotseling van stemming.

17. Praat te veel.
18. Is erg luidruchtig.
19. Driftbuien of snel driftig.
20. Bedreigt andere mensen.

Literatuurlijst

- Adoptie. (z.j.). Geraadpleegd op <http://www.adoptie.nl/m/adoptie/mn/2/>
- Bentvelzen, I., Fikse, M., De Glopper, A., Juffer, F., Kaandorp, J., Krap, M., . . . Vinke, A. (2012). Kinderen met Special Needs. Onderzoek belicht. 'Ouders sn-kinderen kunnen meer voorzieningen gebruiken'. Geraadpleegd op http://e-mailer.dmactive.nl/nl_members/14026/ftp/Adoptiemagazine%20artikel%20SN%20onderzoek%20Juffer.pdf
- Beurskens, S., Van Peppen, R., Stutterheim, E., Swinkels, R., & Wittink, H. (2008). *Meten in de praktijk. Stappenplan voor het gebruik van meetinstrumenten in de gezondheidszorg*. Geraadpleegd op <http://books.google.nl>
- Bimmel, N., Juffer, F., Van IJzendoorn, M. H., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2003). Problem behavior of internationally adopted adolescents: A review and meta-analysis. *Harvard Review of Psychiatry, 11*, 64-77.
- Brodzinsky, D. M., Schechter, D. E., Braff, A. M., Singer, L. M. (1984). Psychological and academic adjustment in adopted children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 52*, 582-590.
- Epstein, M. H., & Sharma, J. M. (1998). *Behavioral and emotional rating scale: A strength based approach to assessment*. Austin, TX: Pro-Ed.
- Evers, A., Van Vliet-Mulder, J. C., & Groot, C. J. (2000). *Documentatie van tests en testresearch in Nederland. Deel I. Testbeschrijvingen*. Assen: Van Gorcum & Comp. B. V.
- Ezinga, M. A. J. (2008). *Psychosocial development and the development of problem behaviour during adolescence*. Department of Developmental and Educational Psychology, Faculty of Social and Behavioural Sciences, Leiden University.
- Fergusson, D. M., Lynskey, M., & Horwood, L. J. (1995). The adolescent outcomes of

- adoption: A 16-year longitudinal study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36, 597-615.
- Fikse, M. (2013). Probleemgedrag van adoptiekinderen met en zonder Special Needs uit Taiwan en China. Geraadpleegd op <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/21456>
- Goodman, R. (1997). The strengths and difficulties questionnaire: a research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581-586.
- Hansen, M. E. (2006). Special Needs and disabilities. *AFCARS Adoption Data Research*, 4.
- Hernandez, L., Montgomery, M. J., & Kurtines, W. M. (2006). Identity distress and adjustment problems in at-risk adolescents. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 6, 27–33.
- IBM Corp. Released 2012. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 21.0. Armonk, NY: IBM Corp.
- Juffer, F., Stams, GJ. J. M., & Van IJzendoorn, M. H. (2004). Adopted children's problem behavior is significantly related to their ego resiliency, ego control, and sociometric status. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45:4, 697-706.
- Juffer, F., & Van IJzendoorn, M. H. (2005). Behavior problems and mental health referrals of international adoptees: A meta-analysis. *JAMA - The Journal of the American Medical Association*, 293, 2501-2515.
- McQueen, R. A., Knussen, C. (2006). *Introduction to research methods and statistics in psychology*. Geraadpleegd op <http://books.google.nl>
- Ministerie van Veiligheid en Justitie (2013). *Adoptie: Trends en analyse*. Geraadpleegd op http://www.adoptie.nl/m/adoptie_cijfers/mn/2/
- Rathus, S. A. (2011). *Childhood and adolescence voyages in development*. Belmont, CA: Wadsworth.

- Stams, GJ. J. M., Juffer, F., Rispens, J., & Hoksbergen, R. (2000). The development and adjustment of 7-year-old children adopted in infancy. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *41*, 1025-1037.
- Stichting Meiling. (2014). Special Needs. Geraadpleegd op http://www.meiling.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=75&Itemid=479&lang=nl
- Tan, T. X., Marfo, K., Dedrick, R. F. (2007). Special needs adoption from China: Exploring child-level indicators, adoptive family characteristics, and correlates of behavioral adjustment. *Children and Youth Services Review*, *29*, 1269-1285.
- Universiteit van Amsterdam. (z.j.). Werkboek Inferentiele Statistiek (IS). Univariaat beoordelen. Geraadpleegd op <http://www.mco.edu.fmg.uva.nl/is/werkboek.htm>
- Verhulst, F. C. (2000). Internationally adopted children: The Dutch longitudinal adoption study. *Adoption Quarterly*, *4*, 27-44.
- Verhulst, F. C., Althaus, M., & Versluis-den Bieman, H. J. M. (1990). Problem behavior in international adoptees II. Age at placement. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, *29*, 104-111.
- Verhulst, F. C., Van der Ende, J., & Koot, H. M. (1996). *Handleiding voor de CBCL/4-18*. Rotterdam: Sophia Kinderziekenhuis, Erasmus MC.
- Wels, P. M. A., & Robbroeckx, L. M. H. (1996). *NVOS: Nijmeegse Vragenlijst voor de Opvoedingssituatie*. Lisse: Swets & Zeitlinger.